

ŽUPANIJSKO
PRIZNANJE
PRESEDNIKU
ZVEZE
STR. 3

PRI
CVETLIČARKI
V BODONCIH
STR. 8

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 27. januarja 2005 * Leto XV, št. 2

O kulturni dejavnosti v Porabju ob slovenskem kulturnem prazniku

Zveza Slovencev na Madžarskem si je že ob svoji ustanovitvi l. 1990 zapisala med najvažnejše naloge spodbujanje kulturne dejavnosti med Porabskimi Slovenci. Amaterska kulturna dejavnost je bila sicer dokaj razširjena med Slovenci ob Rabi tudi pred ustanovitvijo Zveze, toda bila je precej enolična, kajti zajemala je le folklorno in pevsko področje. Dejavnosti, kjer bi se jezik - bodisi porabsčina bodisi knjižna slovenščina - uporabljal kot sredstvo, skorajda ni bilo. Torej bilo je potrebno kulturno dejavnost razširiti na lutkarsko in gledališko področje.

Trenutno deluje v Porabju 8 odraslih in 5 otroških kulturnih skupin, vanje je vključenih preko 130 članov.

Če bi se nekdo podal in narisal zemljevid Porabja, na katerem bi označil slovenske ljubiteljske kulturne skupine, bi bil ta zemljevid precej pisan.

Začnimo naše domišljjsko kulturno popotovanje na Gornjem Seniku, kjer deluje najstarejša ljubiteljska skupina v deželi ob Rabi. *Mešani pevski zbor Avgust Pavel* je bil ustanovljen l. 1938 kot cerkveni zbor. Imel je več zborovodij, med njimi je bil najbolj znan vaški učitelj Andraž Čabai. Pod njegovim vodstvom se je zbor l. 1971 prvič udeležil znane slovenske prireditve, Pevskega tabora v Šentvidu pri

Slovenski kulturni svetek se sveti 8. februarja, tau je den, gda je mrau najvejši slovenski pesnik France Prešeren. Naš kejp je z lanjskoga programa šaularov.

Stični. l. 1985 je dobil zbor novo zborovodkinjo, Marijo Trifus. Njihov program je sestavljen iz priredb porabskih ljudskih pesmi ter iz zborovskih skladb slovenskih avtorjev. Zbor neguje tudi cerkvene pesmi. Izdal je dve kaseti in zgoščenko. Na Gornjem Seniku deluje tudi *folklorna skupina*, ki je bila ustanovljena na pobudo mladih l. 1985. S pomočjo slovenskih etnologov - predvsem Mirka Ramovša - in mentorjev (Marija Rituper in Valerija Žalig) so postavili na oder porabsko folklorno dedišči-

no. Od leta 2000 deluje v največji vasi Porabja skupina *ljudskih pevcev*, ki jih vodi domačinka Vera Gašpar. Jamstvo za ohranitev bogate pevske tradicije na Seniku je, da so vsi člani mladi. Na gornjeseniški osnovni šoli so l. 1983 ustanovili *otroško lutkovno skupino* s pomočjo mentoric Jožice Roš in Dragice Zonik iz Murske Sobotice. Skupino je od začetka do l. 1995 vodila učiteljica Klara Fodor. Pod strokovnim vodstvom trojice je dosegla skupina lepe uspehe tako na lutkovnih revijah v Sloveni-

ji kot tudi doma. Leta 1990 je mentorstvo prevzel Milivoj Miki Roš. V njegovi režiji je klasične lutkovne predstave v knjižnem jeziku zamenjala na odru porabska govornica. Skupino sedaj vodi učiteljica Ildiko Dončec-Treiber. *Otroška folklorna skupina* seniške šole, ki jo vodi Ibolya Neubauer, največ nastopa na domačih prireditvah, je pa dobra predšola za včlanitev v odraslo folklorno skupino. Nadaljujmo naše kulturno popotovanje preko Dolnega Senika do Sakalovcev, kjer je od l. 1970 do sredine

osemdesetih let delovala *folklorna skupina*. Po več kot desetletnem premoru je skupina na pobudo mladih začela ponovno delovati l. 1997. Skupino vodi Elizabeta Kovač, strokovno ji pomaga Marija Rituper iz Murske Sobotice, ki je poskrbela tudi za glasbeno spremljavo iz Slovenije. Razveseljivo je, da bo letos v Sakalovcih začela delovati tudi otroška folklorna skupina.

Skupina *ljudskih pevck iz Monoštra* je začela delovati l. 1993 pod mentorstvom Marije Rituper in vodstvom Aranke Schwarcz. Pevke negujejo domače pesmi, rade gaupejo tudi kakšno prekmursko, goričko. So stalne gostje na domačih prireditvah, vsevečkrat jih pa vabijo tudi v Slovenijo.

Ostanimo še malo v Monoštru, kjer deluje *Gledališka družina Nindrik-indrik*, ki je bila ustanovljena l. 1995. Njeni člani prihajajo iz skoraj vseh krajev Porabja, da bi pod vodstvom Klare Fodor in mentorstvom Milivoja M. Roša pričarali na oder blagovžno porabsko govornico, kajti skupina ima svoje predstave v porabskem slovenskem dialektu. S svojimi predstavami razveseljuje gledalce v domači pokrajini, zelo so je pa veselili tudi na Goričkem. Vsako leto se udeležuje gledaliških revij v Sloveniji.

(nadaljevanje na 2. strani)

Manjšinski zakon do sredine junija?

Državni sekretar Ministrstva za mladino, družino in socialno ter enake možnosti Attila Mesterházy je 18. januarja povabil na tiskovno konferenco predstavnike manjšinskega tiska. Srečanja z novinarji se je udeležil tudi predsednik Urada za narodne in etnične manjšine Antal Heizer.

Državni sekretar je uvodoma povedal, da želi uvesti kot prakso redno (mesečno ali dvomesečno) srečanje z manjšinskimi novinarji, kajti po novem pripada manjšinsko vprašanje njihovega ministrstvu, znotraj ministrstva je pa on odgovoren za to področje. Poudaril je, da ne načrtuje sprememb v manjšinskem uradu. Prizadeval si bo za čimprejšnjo spremembo manjšinskega

zakona. Želi sklicati usklajevalno sejo vseh parlamentarnih strank, na kateri bi sodelovali tudi predstavniki manjšin. Pri spremembi zakona je še zmeraj največja ovira manjšinski register posameznih manjšin, ki bi se uporabljal predvsem pri manjšinskih volitvah. Večina manjšin se namreč ne strinja z registracijo. Po načrtih državnega sekretarja naj bi madžarski parlament začel obravnavati spremembo zakona 21. februarja, sprejel naj bi jo najkasneje do 15. junija.

Antal Heizer, predsednik manjšinskega urada, je novinarje seznanil, da bo letos Javni sklad za narodne in etnične manjšine razpolagal s 543 milijoni forintov. Nesklepnost kuratorija bodo

odpravili do konca februarja, do začetka marca. (Računsko sodišče je lani kontroliralo delovanje sklada in ugotovilo, da deluje kuratorij sklada nezakonito, kajti novih članov ustavno sodišče ni registriralo, zato kuratorij ni sklepčen. Morajo spremeniti tudi ustanovno listino sklada. Do odprave nezakonitega stanja kuratorij ne bo zasedal, zato je negotov tudi rok objave razpisa za finansiranje manjšinskih časopisov - op. pisca).

Manjšinska uredništva je zaprosil, naj nastali problem pri financiranju rešijo s pomočjo državnih samouprav, v skrajnem primeru naj se obrnejo na intervencijski sklad manjšinskega urada.

F. Kranjec

Hvala lepa vsem!

Porabske pevske skupine so nam v lajnskom adventnom pa božičnom časi pa napulile dójšo z nepozablenimi spomini. Svete cerkvene pesmi vsej skupin nam furt pomorejo pomiriti pa očistiti dójšo. Med spevanjem leko čutimo, poznamo, kak gda bi nam mrvle lejlate po tejli. Veseli smo, depa tau veseldje je nikšno posebno. Kak gda se spovejmo, ranč tak se oslobodimo od vse lagvoga, svejt nam grata nagnauk lepši, pozabimo na vse nevole. Gorenjiseničtji *Mejsani pevski zbor* pod vodstvom Marije Trifus je lani v decembru emo tri božične koncerte. Za Slovensko drójstvo v Budimpešti je že 11. decembra začaro božične svetke. 19. decembra je pa na pozvanje Slovenske samouprave Dolenji Senik s pomočjuav Slovenske zveze dolenjiseničtje večnarodnostne vernike pozdravo s svojimi pesmimi po trojezičnoj svetoj meši,

stero so slójžili gospaud Feri Merkli. Na koncerti so ške domanje nemške pevke tū lejpe pesmi dale vcuj. Gorenjiseničtji pevci so bili fejs srečni, gda so na Števanovo pá leko spejali božične pesmi v gorenjojseničkoj cerkvi na pozvanje Državne slovenske pa Slovenske manjšinske samouprave. Pri svetoj meši je pa domanji cerkveni zbor spejvo.

No, *varaštje ljudske pevke* so svojimi svetimi pesmimi letos tū leko olepšale svetek starcov v Trauščaj 12. decembra, na pozvanje Margite Korpič, članice cerkvene kotrige. Števanovstje pa varaštje ljudske pevke so pod vodstvom Marije Rituper pozvane bile v Slovensko ves 11. decembra, gde je Rdeči križ svetek držo za slovenčarske starce, steri so s tejm zadobili lejpi zadvečerek.

Gorenjiseničtji ljudski pevci pod vodstvom Vere Ga-

spar so pa bili pozvani na štro adventsko nedelo, 19. decembra v Köszeg na den manjšin Skupsčine Zelezne županije (Vas Megyei Közgylés). Vsakšo leto na tau svetki razdelijo priznanje „Za manjšine“ manjšinskim aktivistom, Hrvatom, Romom, Nemcom pa Slovencom, steri živejo v našoj županiji. Dobitnik priznanja od Slovincov je bijo predsednik Slovenske zveze Jože Hirnök, steroga so gorenjiseničtji pevci pozrvali s svojimi lejpmi seničkimi pesmimi.

Gorenjisenička mala lutkovna skupina se je pripravila v slovenskoj rejči z Betlehemeško igricov, stero je nota pokazala 17. decembra na šaulskom božičnom svetki na Gorenjom Seniki, 18. decembra na Mednarodnom festivalu kolednikov v Gencsapátiju pa 19. decembra na božičnom svetki v Slovenskoj vesi. Mlajše sta

(nadaljevanje s 1. strani)

O kulturni dejavnosti v Porabju...

Podajmo se zdaj po južni porabski dolini proti Števanovcem, kjer deluje skupina *ljudskih pevki* od l. 1991, nekaj njenih članic pa prihaja z Verice in Ritkarovcev. Pojejo predvsem pesmi domačega okolja, nastopajo na prireditvah v Porabju, vse bolj jih pa poznajo tudi v Prekmurju. Za strokovno raven skrbi Marija Rituper, vodja skupine je Magdalena Bartakovič.

Zadnja leta pa je postal bolj pester tudi kulturni zemljevid južne porabske doline. V Števanovcih pripravlja že peto premiero tamkajšnja *gledališka skupina*, ki so jo ustanovili navdušeni domačini pod vodstvom učitelja Lacija Kovača, in ki se vse bolj uveljavlja ne le v Porabju, temveč tudi v Prekmurju. Na oder postavljajo veseloigre domače avtorice Irene Barber.

Paleta skupin popestruje *otroška folklorna skupina*, ki je bila pred tremi leti ustanovljena na pobudo šole, vodi jo pa učiteljica Anica Szalay. Strokovno ji pomaga Marija Rituper iz Murske Sobotice.

Za kulturno dejavnost Porabskih Slovincov splošno velja, da je to ljubiteljska kulturna dejavnost, ki pa naj bi ob ohranjanju ljudske kulture oziroma ustvarjanju novih vrednot na odru imela tudi dodatne naloge. Kulturna društva bi morala nuditi dober teren za ohranjanje, celo razvijanje jezika. V praksi pa na žalost ni povsem tako. Opažamo namreč dva pojava, dve smeri razvoja pri društvih.

Prva - in vsekakor pozitivna - smer je, da je pri določenih društvih slovenščina prisotna kot splošno sredstvo sporazumevanja, komunikacije, in ne le kot sredstvo t. i. odrske dejavnosti. To so predvsem društva, ki imajo mentorje iz Slovenije, iz Prekmurja. Na drugi strani se pa pri določenih društvih dogaja prav obratno. V medsebojnem sporazumevanju vse bolj zapuščajo slovenščino. Pri teh društvih je trend, da je slovenščina prisotna le kot sredstvo odrskih nastopov. To se dogaja predvsem društvom, ki imajo za mentorje - zaradi pomanjkanja lastnih strokovnjakov - Madžare. Za ta pojav oz. trend pa daleč ne smemo kriviti le njih. Pri reševanju teh problemov dolgoročno pride v poštev šolanje lastnih strokovnjakov, kratkoročno pa pomoč mentorjev iz Slovenije, kajti če bodo društva zgubila svojo dodatno vlogo - kot ohranjevalci jezika, ostane le amaterstvo, niti ne na najvišjem nivoju.

Marijana Sukič

pripravila mentorica skupine Ildiko Treiber pa režiser Miki Roš.

Kak se vidi iz gornašteti programov, Porabski Slovinci smo meli poštano organizirane pa pripravljene programe. Našo delo je bilau samo svetiti, se dati pozvati na programe pa uživati lepoto pesmi. Vse skupine so

se pa v taum časi trójdíle na tejm, naj nam svetke eške bola sveštje napravijo. Mi smo svetili, oni so delali za nas.

Zatau se iz srca zahvali Slovenska zveza vsejm skupinam, mentorjem pa vsejm lidam, steri so dali poštenje pevcom s tejm, ka so je prišli poslušat.

www.porabje.com

Županijsko priznanje predsedniku Zveze

Vsako leto 18. decembra se na Madžarskem praznuje dan manjšin, ki je tudi priložnost za podelitev priznanj in nagrad, ustanovljenih za manjšince. Pred nekaj leti je skupščina Železne županije ustanovila Priznanje za manjšine, ki ga vsako leto podeljuje najbolj zaslužnim Slovincem, Hrvatom, Nemcem in Romom. Lanska podelitev je potekala v mestu Kőszeg, med dobitniki je bil tudi predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem **Jože Hirnök**.

»Kot vem, sta bila predlagatelj predsedstvo Zveze in mestni svet Monošter. Seveda sem bil zelo vesel, ko sem zvedel, da sem med dobitniki priznanja. Bil sem vesel tudi zaradi tega, ker sem bil najmlajši med dobitniki. Nekateri so dobili priznanje za življenjsko delo. Pri meni so v obrazložitvi poudarili, da sem ga dobil zaradi orga-

niziranja in ustanovitve slovenskih organizacij in inštitucij.« je povedal predsednik Hirnök.

• *Skoraj 15 let ste na čelu prve samostojne slovenske organizacije na Madžarskem. Kaj si štejete za najpomembnejše dosežke?*

»Ne bi govoril o tem, kaj sem jaz naredil, temveč o tem, kaj smo dosegli skupaj. Najbolj pomemben dogodek je bil leta 1990, ko smo ustanovili Zvezo, kmalu po tem smo začeli izdajati časopis Porabje, pred šestimi leti smo zgradili Slovenski

kulturni in informativni center in v okviru tega se je oglašil tudi slovenski radio.

Jože Hirnök po podelitvi priznanj

Med tem časom smo seveda pomagali šolam, inštitucijam, društvom in vasem, da

so vzpostavile stike s slovenskimi podobnimi inštitucijami.

Pomemben dosežek zadnjega obdobja je, da smo spomladi 2004 ustanovili Slovensko manjšinsko koordinacijo, to je organ, ki združuje krovnice organizacije po vsem zamejstvu.»

• *Ste tudi svetnik mestne občine Monošter. Ali ste v mestnem svetu le eden od trinajstih svetnikov ali tudi tu pride do izraza, da ste predsednik slovenske organizacije?*

»Formalno sem eden izmed svetnikov mestne občine, kajti na volitvah nisem kandidiral kot manjšinski kandidat, temveč kot neodvisni. S tem sem omogočil, da je v mestnem svetu še en slovenski svetnik, ki je kandidiral kot Slovenec. Kljub temu pa delava v interesu Slovencev tako jaz kot kolegica, ki je kandidirala kot

Slovenka. Kajti v Monoštru – predvsem v Slovenski vesi, ki je od leta 1983 del Monoštra – živi precej Slovencev. Monošter ima dobre stike s Slovenijo, predvsem s Prekmurjem, iščemo pa tudi bolj oddaljena mesta v Sloveniji in tudi v Italiji, s katerimi bi lahko sodelovali.»

• *Naše mesto se je že povežalo s Trbižem v Italiji, najnovejše pa je, da bo sodelovalo tudi z Izolo.*

»Idejo za sodelovanje z Izolo sva podala skupaj s takratnim predsednikom Društva upokojencev Murska Sobota Jožetom Vildom. Povezali smo se tudi s Trbižem v Italiji in se želimo skupaj prijaviti na razpise Evropske unije.»

Hvala za pogovor.

M.Sukič

Murska Sobota in Lendava

MINISTER ZA KULTURO NA OBISKU

Novi slovenski minister za kulturo dr. Vasko Simoniti si je za prvi delovni obisk izven Ljubljane izbral Mursko Soboto in Lendavo. Soboto zaradi znanih zapletov pri financiranju Pokrajinske in študijske knjižnice; Lendavo pa pred Dnevom madžarske kulture, 22. januarjem. Novo, sodobno poslopje Pokrajinske in študijske knjižnice so v Soboti odprli pred enim letom. Denar za gradnjo še niso prispevale vse občine. Podobne težave ima vodstvo knjižnice s sprotnim financiranjem. Denar bi moralo prispevati dvanajst občin, ki svojih obvezosti ne izpolnjujejo ali pa prispevajo denar z zamikom, kar povzroča resne težave pri delu knjižnice. Minister dr. Vasko Simoniti po pogovoru s pomurskimi župani novinarjem ni dal zagotovila, da bodo finančni problemi Pokrajinske in študijske knjižnice rešeni kmalu, poudaril je, da se s podobnimi zadregami ubadajo tudi drugod, zato bodo problematiko proučili in potem ukrepali. Napovedal je spremembe v kulturni politiki, tudi do Pomurja.

V Lendavi se je dr. Simoniti podrobno seznanil s položajem kulture v občini, v ločenih pogovorih pa tudi z razmerami v narodnostni kulturi. Ob drugih nalogah je ena večjih, kako zagotoviti denar za delovanje lani odprte Gledališke in koncertne dvorane. Lendavčani si prizadevajo za tako sistemsko rešitev, ki bi pomenila stalen vir državnega denarja za kulturni dom, v katerem se je od otvoritve zvrstilo večje število kakovostnih in dobro obiskanih prireditev. Dr. Simoniti je povedal, da je v pripravi podaljšanje kulturnega sporazuma med Slovenijo in Madžarsko.

Minister za kulturo se je udeležil tudi osrednje prireditve ob Dnevu madžarske kulture, ki je bila v Gledališki in koncertni dvorani. **eR**

Narodni park – blagoslov ali prekletstvo?

Na slovenskem konzulatu v Monoštru se je pred kratkim srečal slovenski veleposlanik na Madžarskem **Andrej Gerenčer** z župani lokalnih samouprav v Porabju. Pogovarjali so se predvsem o sodelovanju z Narodnim parkom Orség.

Porabski župani so izrekli veliko kritičnih besed na vodstvo parka. »Na žalost nimamo kaj dosti ocenjevati, saj se veliko pozitivnega ni zgodilo. Prvi dve leti sta mimo, v Porabju pa imamo občutek, da nam je to, da smo zdaj del parka, prineslo več slabega kot dobrega,« je menil gornjeseniški župan **Martin Ropoš**.

Na sestanku je bilo slišati, da je dosti predpisov, ki omejujejo občane in lokalne skupnosti, tako pri gradnji hiš kot pri drugih investicijah, kot so vodovod, kanalizacija ali elektrika. Časovno se stvari zavlečejo, potem pa vse skupaj tudi več stane. Vodstvo parka je obljubilo, da bo v Porabju odprlo tudi svojo pisarno, a se to še vedno ni zgodilo.

Andrej Gerenčer je povedal, da je bil namen sestanka, da izve in vidi, kje so tisti problemi, ki odvrčajo porabske prebivalce, da bi vzeli narodni

park za svojega. »Čutil sem, da je nekaj narobe, da vodstvo parka ni našlo skupnega jezika s prebivalci in se pojavlja kot

s projekti – skupno nastopilo čen Evropske unije in na ta način pridobili sredstva za razvoj obmejnih krajev. Škoda bi

Pogovor s porabskimi župani na generalnem konzulatu v Monoštru

neka tvorba, organizacija, ki je nad njimi, kar je narobe. To je en vidik. Ne bi bilo prav, da bi bili Porabski Slovenci proti parku, katerega funkcijo vidimo v povezovanju s Krajskim parkom Goričko v Sloveniji in Parkom Raab v Avstriji. Ideja je, da bi te parke poskušali povezati, jim dali razvojno strategijo, s katero bi – seveda

bilo, če ne bi uspeli teh območij povezovati, ker denar v Evropi je, in mnoge obmejne regije to že izkoriščajo. Mi pa smo doslej iz Bruslja dobili le malo denarja.»

Na koncu so se dogovorili, da se bodo v najkrajšem možnem času sestali z vodstvom parka Orség in poskušali razrešiti odprta vprašanja. **se**

Termalno zdravilišče v Monoštru

Po večletnem zavlačevanju se spomladi začne gradnja monoštrskega termalnega zdravilišča, v roku nekaj dni pa bo objavljen tudi javni razpis. Investicija s kompleksno ponudbo bo znašala 1,8-1,9 milijarde forintov. S tem bo mesto naredilo prvi korak za pridobitev naziva termalnega mesta. Po naših informacijah bo v obmejnem mestu poleg termalnega kopališča zgrajeno še počitniško naselje s 50 hišami ter 100-sobni hotel s štirimi zvezdicami v skupni vrednosti 1,8 milijarde forintov.

Tako naj bi zgledalo termalno zdravilišče, ki ga želijo zgraditi v Monoštru.

Medtem ko za gradnjo hotela še iščejo investitorja, za počitniško naselje že potekajo dogovori s švedsko skupino vlagateljev. Partnerji iz Skandinavije so pripravljene samo zgraditi objekte, ampak po odprtju le-teh tudi organizirano pošiljati svoje turiste v turistično naselje.

Mestu Monoštru je pred leti uspelo pridobiti iz državnega proračuna - preko razpisa Széchenyi - milijardo forintov, vendar je zaradi zavlačevanja pričetka gradnje madžarsko gospodarsko ministrstvo preklicalo podporo. Kmalu zatem so si preko drugega razpisa ponovno pridobili podporo v višini 300 milijonov forintov.

Čeprav je bilo govora tudi o izgradnji hotela, je sedaj Gotthard Therm d.o.o. - ki je stoddotno v lasti samouprave - objavil razpis le za izgradnjo kopališča.

Celotna investicija znaša 1,8-1,9 milijarde forintov na skoraj šest tisoč kvadratnih metrih gradbenih površin. Zgradili bodo bazene, katerih vodna površina bo 357 m².

Termalno kopališče z raznimi storitvami (zdravilišče, wellness-center, učni in športni bazen, rekreacijski center) bo imelo kapacitete za 800 ljudi.

Finančna konstrukcija je bila v celoti spremenjena zaradi manjše državne podpore. Sándor Gömbös, poslovodja Gotthard Therm d.o.o., je povedal, da so pod ugodnimi pogoji dobili kredit v višini 1,5 milijarde forintov, ki ga morajo odplačati v 20 letih, to so dopolnili s 300-milijonsko državno podporo, in če bo potrebno, je na razpolago tudi 140 milijonov forintov, ki jih je zagotovilo mesto.

Monoštrska samouprava si želi izgraditi tudi mediteransko termalno riviero poleg zdraviliškega kopališča.

A. Kovač

Strup, ki mori neopazno

Pred novim letom je obhodila svet osupljiva novica, da so znanega ukrajinskega politika zastupili z dioksinom. O tej snovi sem se pogovarjala z Istvánom Hajósem, županijskim izvedencem za kemijo, naj bralcem Porabja objasni, kakšna snov je dioksin, ali je res tako močno strupena, kot mnogi mislijo.

Dioksin je pravzaprav zbirni pojem za celo vrsto zelo nevarnih, protinaravnih ksenobiotikov, je vsestransko vplivajoč strup, ki napade vse organizme, od bakterij pa vse do človeka.

To snov so uporabljali najprej v 30. letih prejšnjega stoletja pri neki ameriški firmi za proizvodnjo zaščitnega premaza za les. Delavci, ki so delali s to snovjo, so množično oboleli. Kmalu so začeli proizvajati prve herbicide, ki so vsebovali dioksin. V šestdesetih letih so snov uporabljali razen poljedelstva tudi v tekstilni, papirni in farmacevtski industriji. V tem obdobju so širom po svetu proizvajali že več tisoč ton herbicidov, insekticidov in biocidov, ki so vsebovali dioksin.

Med drugo svetovno vojno so načrtovali s pomočjo dioksina uničiti vegetacijo na Japonskem, toda potem so ta namen opustili in vrgli namensto njega atomsko bombo. Kot orožje so dioksin uporabljali najprej v Vietnamu. To je bila prva država na svetu, proti kateri so vodili kemično vojno. Tukaj so uničili s kemičnimi sredstvi, ki so vsebovala dioksin, 25.000 km² gozdne površine in 13.000 km² polja. To kemično sredstvo, s katerim so ogolili drevesa tako, da so ostala čisto brez listja, so deklarirali za popolnoma nenevarno snov za človeka. V resnici pa je zaradi nje hudo zbolelo 1,5 milijona ljudi. Na prizadetem območju se je potrojilo število rakastih obolenj na jetrih. Nastale so podobne anomalije kromosomov kakor pri preživelih atomski napad na Hirošimo. Rodili so se telesno in duševno hu-

do prizadeti otroci, s pačeno, nerazvito lobanjo, s poškodovanimi možgani, brez nosu, očes, ušes, brez zgornje čeljusti, pogosto celo brez kakšnega celega dela telesa. Takšnih telesnih prizadetosti ne najdemo nikjer drugje na svetu.

Razpolovna doba dioksina je v naravi več kot deset let. Ohrani se v zemlji, v rastlinah in v živalih. V organizmu toplokrvnih živali se strup useda najprej v maščobnih tkivih, kjer se uskladišči za več kot sedem let. Pozneje se razpolovi in uskladišči v jetrih, v timusovi žlezi (csesemómirigy) in drugih organih. Že tudi manjša doza povzroči hude kožne bolezni, obolenost krvotvornih organov, škoduje imunskemu in živčnemu sistemu, ovira razvoj embrija. S svojim škodljivim vplivom nadaljuje tudi po rojstvu otroka, kajti materino mleko njegov vpliv celo okrepi. Dioksin povzroča mutacijo genov in ima rakotvoren vpliv, in kar je še huje, njegovi škodljivi vplivi se

podedujejo.

Kako ta strup deluje?

Dioksin je v tesnem medsebojnem odnosu z encimom, ki igra v človeškem organizmu pomembno vlogo. Ta encim je cytochrom P-450, ki se nahaja v organizmu v različnih oblikah. V jetrih igra zaščitno vlogo na tak način, da spremeni tuje snovi v snov, ki jo organizem zlahka izloči. V drugih organih, kot so koža, pljuča, nadledvična žleza in prebavni sistem, ta encim sodeluje pri ostvaritvi hormonov, pri reguliranju celične dejavnosti ter pri ostvaritvi življenjsko pomembnih aminokislin. Toda dioksin stokratno poveča aktivnost cytochroma in tako njegov pozitivni vpliv spremeni v negativnega. Na ta način povzroča v tkivih motnje pri obnavljanju celic, slabi fizično zmogljivost, slabi odpornost organizma in s tem povzroča splošne motnje v delovanju organizma. Z različnimi izdelki iz klora pa tudi pri sežiganju odpadkov lahko pride dioksin tudi danes v zemljo in ozračje, zato si moramo prizadevati, da te škodljive snovi uničimo na nek drugi način.

Hvala za informacije.

Suzana Guoth

Spremljajte televizijsko oddajo

SLOVENSKI UTRINKI

vsak drugi četrtek ob 13.55 na

1. programu madžarske televizije.

Naslednja oddaja bo v četrtek,

10. februarja 2005.

Ponovitev v soboto,

12. februarja,

ob 14.00, na 2. programu.

László Göncz: Madžari – kratka zgodovina Madžarov

DA BI SE BOLJE SPOZNALI!

Založba Franc–Franciz Murške Sobote je v zbirki Podobe Panonije izdala knjigo dr. Lászla Göncza *Madžari – kratka zgodovina Madžarov*. Knjigo sta v Pokrajinski in študijski knjižnici predstavila avtor in njen urednik Franci Just. Lendavski zgodovinar in narodnostni delavec, direktor

zgodovinskih del v madžarskem jeziku. Pisec je v knjigo vključil tudi poglavji Pomembnejši dogodki na območju današnjega Prekmurja v obdobju 1918-1920 in Horthyjev prihod na oblast in Trianonska pogodba. Tu se ni spuščal v podrobnosti, saj je namen knjige predstavitev splošne zgo-

vedeti nekoliko več."

Avtor se je pri pisanju posameznih poglavij osredotočil na tiste posebnosti, dosežke in padce madžarskega naroda, ki so močno vplivali na razvoj skupnosti, sočasno pa tudi na dogodke v širšem srednjeevropskem prostoru. „Trebaja še poudariti, da zgodovina Madžarov oziroma madžarske države do konca prve svetovne vojne zajema dosti večje geografsko območje, kot je ozemlje sedanje Republike Madžarske, saj je tako imenovana zgodovinska Madžarska obsegala približno 250 tisoč kvadratnih kilometrov, površina današnje Madžarske pa je 93 tisoč kvadratnih kilometrov.“

V prvem poglavju Narod s tipičnimi značilnostmi, z izjemnimi dosežki in s tisočletno državnostjo, beremo: „Burna zgodovina madžarskega naroda in večkrat prirejene okoliščine svetovnih političnih in vojaških velesil so zelo vplivale na morebitno negativno razmišljanje predvsem sosednjih narodov. Res je tudi, da marsikatera, velikokrat stereotipna negativna, hipoteza o neki skupnosti nastane zato, ker se narodi med seboj zelo slabo poznajo. Ugotovitev seveda velja tako za ožji kot širši geografski prostor.“

Madžarska kultura v najširšem pomenu besede in tisočletna državnost naroda slonita na bogati evropski krščanski tradiciji, kar je dosledno izraženo v duhovnem, umetnostnem, političnem in gospodarskem ustvarjanju Madžarov. Göncz poudarja, da je bil madžarski narod zmeraj pripravljen sprejemati napredne ideje in miselnosti, kar je moč slediti v različnih

zgodovinskih in družbenih procesih. Madžari so vedno čutili odgovornost do Evrope in so bili ponosni na svojo evropsko identiteto. Kljub burni in raznoliki zgodovini je madžarski narod prispeval veliko izjemnih, svetovno znanih in priznanih znanstvenikov, raziskovalcev in kulturnih ustvarjalcev, od skladatelja

žarska kraljevina na vrhuncu moči; Razpad močne srednjeevropske države; Gospodarske in družbene značilnosti srednjeveške madžarske države; Na tri dele razkosana država; Razsvetljensko obdobje; Velika madžarska revolucija in narodna vstaja (z velikokrat omenjenima letoma 1848 in 1849); Obdobje absolutizma;

pomen avstro-ogrske monarhije; Razpad tisočletne madžarske države (ko je Madžarska zgubila veliko ozemlja in še več prebivalcev); Obdobje med dvema svetovnjima vojnama; Madžarska med drugo svetovno vojno; Druga polovica 20. stoletja; Revolucija 1956 in Iz socializma v večstrankarsko družbo: Kádárjeva doba in Padec

socialističnega sistema.

Po tekstu je več odličnih reprodukcij slik velikih madžarskih likovnih ustvarjalcev z zgodovinskimi motivi in nekaterimi zgodovinskimi portreti: Árpád Feszty – Prihod Madžarov; Gyula Benczúr – Krst Vajka, poznejšega kralja Štefana I. in Zmagoslavni kralj Matjaž, Osvoboditev Budima 1686; István Dorf-meiszter – Kralj Béla III. ustanovi cistercijski samostan v Monostru; Than Mór – Bitka pri Mohaču; Pál Vastagh – Portret Lajosa Kossutha; Ferenc Deák in Revizionistični plaht po Trianonski pogodbi.

eR

S predstavitev v Pokrajinski in študijski knjižnici: direktorica Suzana Szabó Pahič, etnografski Karoly Horváth, urednik knjige Franci Just, prof. in avtor László Göncz (Foto: E. Ružič).

Zavoda za kulturo madžarske narodnosti dr. László Göncz je napisal knjigo, v kateri je na strokovnih temeljih in spoznanjih poljudno opisal celotno madžarsko zgodovino. Celovitega pregleda madžarske zgodovine doslej v Sloveniji ni bilo, posamezni avtorji so se ukvarjali z določenimi obdobji v zgodovini slovenskih sosedov. Avtor je prepričan, da se srednjeevropski narodi slabo poznajo, čeprav so si sosedje; podobno je s Slovenci, ki ne poznamo madžarske zgodovine. Madžari pa ne slovenske. V Sloveniji je zdaj na voljo ustrezna knjiga, dobro bi bilo, če bi se pisanja podobne knjige o slovenski preteklosti lotil kateri od madžarskih zgodovinarjev, pri čemer bi bilo pomembno, da bi mu za vir služila dela v slovenskem jeziku, kot je Gönczova knjiga nastala na osnovi približno dvajsetih

vine Madžarov, ne pa analitična obravnava dogodkov v pokrajini, ki je do leta 1919 pripadala Madžarski, po tistem pa je bila – razen obdobja 1941-1945 – sestavni del južnoslovenske države, po letu 1991 pa Republike Slovenije.

László Göncz v Uvodu poudarja, da „s tem svojim delom želim prispevati k izboljšanju omenjenega stanja (slabega poznavanja sosedov) in v Sloveniji vzbuditi pozornost zainteresiranih, da vzhodne sosedje spoznajo nekoliko bolje. Da bi knjiga lahko nagoovorila čim širšo slovensko javnost, sem jo zasnoval tako, da bo razumljiva slehernemu bralcu, tudi tistemu, ki se ni posebej poglobljal v spoznavanje in raziskovanje zgodovinske znanosti. Hkrati je knjiga dobra podlaga tudi za tiste bralce, ki morda želi o madžarski zgodovini iz-

Za naslovnico so izbrali reprodukcijo Gyule Benczúra: Krst Vajka, poznejšega kralja Štefana I.

Ferenca Liszta do slikarja Mihályja Munkácsyja ter izjemno uspešnega pisatelja 20. stoletja Sándorja Máraija do nobelovega nagrajenca Imreja Kertésza. S to oceno, kjer tudi zapiše, da imajo Madžari zdaj štirinajst nobelovih nagrajencev, se avtor iz prvih zgodovinskih časov in virov pomakne v sodobnost, v danes in zdaj.

Knjiga je razdeljena v dvajset poglavij, ob prvem, že omenjenem so to: Prazgodovina Madžarov in iskanje domovine; Naselitev v Karpatsko kotlino; Nastanek srednjeveške madžarske države; Oblikovanje srednjeveške fevdalne države; Mad-

OD SLOVENIJE...

SLOVENIJA ŽELI REFORMIRATI OVSE

Največji izziv in s tem prednostna naloga Slovenije med predsedovanjem OVSE bo oživitvi, reformirati in uravnotežiti organizacijo. To je v prvem nastopu pred stalnim svetom OVSE na Dunaju poudaril predsedujoči organizaciji, slovenski zunanji minister Dimitrij Rupel. Izrazil je upanje, da bo Slovenija med vodenjem organizacije premostila razlike in odgovorila na nezadovoljstvo nekaterih sodelujočih držav.

Zunanji minister Dimitrij Rupel je bil kot predsedujoči OVSE tudi na Kosovu, kjer se je ločeno srečal z vodjo misije ZN na Kosovu (UNMIK) Soerenom Jessen-Petersenom, s predstavniki kosovskih oblasti in kosovskih Srbov ter z vodjo tamkajšnje misije OVSE Pascalom Fieschijem. Glavna tema pogovorov je bila vloga OVSE v pokrajini, pri čemer je Rupel zatrdil, da OVSE ostaja zavezana pokrajini. Vse prebivalce Kosova, tudi kosovske Srbe, je pozval k sodelovanju v političnem procesu. O razmerah v pokrajini se je Rupel pogovarjal tudi z zunanjim ministrom SČG Vukom Draškovičem, ki je bil na dvodnevnem neformalnem delovnem srečanju v Sloveniji.

POMOČ ŽRTVAM TSUNAMIJEV

V Sloveniji zbrana pomoč za žrtve potresa in tsunamijev, ki so 26. decembra lani prizadeli Azijo, še naprej narašča. Vlada je odobrila dodatnih 44 milijonov tolarjev pomoči in tako so sredstva, ki so jih doslej zbrali vlada, slovenske humanitarne organizacije in civilne pobude, presegle 260 milijonov tolarjev oziroma 0,6 evra na prebivalca Slovenije. Predsednik republike Janez Drnovšek je sprejel predstavnike Rdečega križa Slovenije, slovenskega odbora Unicefa, Slovenske Karitas, ustanove Skupaj in Civilne pobude za pomoč Šrilanki ter predstavnike zdravstvenega, obrambnega in zunanjega ministrstva, ki so ga seznanili z dejavnostmi zbiranja sredstev za pomoč žrtvam tsunamijev. Drnovšek je ob tem pohvalil izjemen odziv državljanov in državljank Slovenije.

Božični in novoletni svetki so za nami. Za nami je praznično vzdušje, gda smo kinčali božične jelke, pekli bejline, čakali na tou, ka nam prinese Božiček

predstavo od Izraela, samo ta predstava je nej zadosta puna, dokeč ne prideš ta pa na svoje oči ne pogledneš, kak je z vse-mi tejni omenjenimi stvarmi.

Na festivalu pripravljajo hrano iz domačih pridelkov.

pa se spominali dogodkov, šteri so povezani z rojstvom Jezusa Kristusa, šteri naj bi se naroudo 25. decembra. Z njegovim rojstvom pa z njegovim delom je najbolje povezana krščanska cerkev, za vse pa so najbole pomembni tudi sveti kraji, kak so Betlehem, Nazareth pa Jeruzalem. Gnesden se vsi nahajajo v rosagi, šteromi se pravi Izrael. In prav o toj deželi leko preštete v naslednjij vrsticaj, ka te znali, kak sploj vöglədəjo kraji, šteri so za ene oblüblena dežela, za druge kraj s puno sunca pa lej-pimi plažami ob Sredozemskom pa Rdečom morji, za tretje ime, štero jih spominja na pomaranče Jaffa, za štrte pa kraji, o šterih se ne čuje drugoga, kak se tam kolejo Židje pa Arabci. Tak majo vsi svojo

Galilejsko morje je nej morje

Če idemo zdaj lepou po vrsti, ka te si ležej predstavljali, je prav, ka najprvin napišemo nekaj geografskih pa demografskih podatkov (adat). Tej pravijo, ka je Izrael velki 21.056 kvadratnih kilometrov, ka ma več kak 6 milijonov lidi. Med njimi je največ Židov, šteri so es prišli iz cejlga sveta, pa Muslimanov, šteri so većinoma Palestinci pa so tam že od inda. Glavni varaš je Tel Aviv, včasih, dokeč je nej bilou velkih spopadov (összecsapások) med Židi pa Palestinci pa se je največ turistov rado stavilo v Jeruzalemi, v Betlehemi pa v Tiberiusi ali ob Galilejskom morji, štero sploj nej morje, pač pa jezero (tó), zatou, ka je v

Tudi tržnice s perilom obstajajo v Izraelu.

Izrael:

tej krajaj Jezus najprej razširjo svojo vero. Ob tom jezeri, poleg verskih, krožijo tudi druge zgodbe. Idnouk je tam špilala fuzbalska ekipa iz Izraelske doline pa so zgibili tekmo z ekipo Galilejskoga morja. Tisti, ka so zgibili, so bili zavolo toga tak čemerni, ka so pravli, ka do šli cukat (lulat) v Galilejsko morje, oni pa naj tam te pigejo tou vodo, štero pigé pa se z njo namaka pou Izrela. Če so tou grožnjo uresnčili, še gnesden ne vejmo. Moramo pa napisati,

Tam, gde je nekoč stala hiša svetega Petra, so gnesden ruševine in na nji postavljena cerkev.

ka je Galilejsko morje nej daleč vkraj od Izraelske doline, štera je bila prvo območje, kama naj bi se s cejlga svejta preselili Židovge. Dolina je ena med najlepšimi v Izraeli, gda nega süče. Te je vse zeleno pa vse raste pa cvete. Gda je süča, morajo Izraelci svoje mezeve polejvati. Največ vode pride z Galilejskoga morja, kak ste zvedli že prlej, štero je na söveri Izraela. Od tam je potegnjeni kanal, tak ka voda teče skoron po cejoj državi. V Izraelskoj dolini se najbole ukvarjajo s kmetijstvom. Tam je najveksa mlekarna v Izraeli, tam majo tudi največ živine pa tudi največ njiv.

Festival meda pa mleka

Tam v majuši, pred začetkom süče, gda je konec žetve, Izraelci radi svetijo čas, gda so vsi pridelki (pauv) pospravleni. Tak vsako leto v Izraelski dolini pripravijo svetek žetve, šteroga eške prav posaba svetijo s festivalom meda pa mleka. Té festival se dogaja v kibucih, na festivali pa poka-

žejo, ka so pridelali, pripaualvi čez leto, od krumpičov do jabolk. In zdaj, prlej, kak napišemo kajdale, de vas zanimalo, ka so tou kibuci. Čeglij je za Žide Izrael oblüblena dežela, pa naj bi tam živelj svobodno pa po svoje, se enim, ka pridemo iz drugih krajov, včasini vidi čüdno, kak majo organizerano življenje. Kibuci so namreč naselja (település), okoli šterih je velki plot ali pa zozidana stejna, znotraj zidovja pa so stanovanjske kuče,

gde živijo v skupnih prostorih, skupne jedilnice, skupna gospodarska poslopja, sinagoge. Nihče v kibuci nema svojih pejnez, vse, ka zaslužijo, ide v skupno blagajno, vse je tudi skupna lastnina (tulajdon), ali oni so tak navčeni na tou, ka nihče ne čüti potrebe, ka bi kama odišo iz kibuca. Nihče ne odi v službo, pač pa delajo na gazdijaj ali pa majo službe organizierane znotraj kibuca. Razen kibucov so eške druga židovska naselja. Enim se pravi mošavi, šteri so skurok takšni kak kibuci, dapa tam vsakši dela za sebé pa ma svojo lastnino, druga pa so naselja, štera so eške najbole podobna našim, gde lidge odijo vsakši den v službo.

Zidajo zid

Poleg Židov živejo v Izraeli še Arabci. Tej so živelj v Izraeli eške prlej, kak so ta prišli nazaj Židje. Slednji so namreč nadvlado nad Arabcami dobili komaj po 1300-letni Alahovi nadvladi. Zato, ka se Židje pa Arabci skouz bojnojo za oze-

V deželi Kristusovoga rojstva

mlja, je nečudno, če turisti na ulicah vidijo skoz kakšne sodake. Pükse pa pištole nosijo

med arabskimi pa židovskimi vasicami pa varaši postavlati stejne, ka bi nej vidli eni druge.

tih kroglic. Poleg ponüjijo eške na kocke narezane burike ali feferone, vse tou pa naklačijo v krü, šteromi pravijo pita. Gor obvezno nalijejo eške jogurt, vsemi tomi pa pravijo te falafel.

bite poglednoti vsej svetih krajev. Tam, gde je Jezus nahrano lüdstvo s parom rib pa krüja, gnesden stoji cerkev, leko te si poglednotli kučo, gde je živo sveti Peter, pa vidli, gde so krstili Jezusa. Ali velke sile ne

Tü so krstili Jezusa Kristusa.

čilou deca, sluzenje vojske pa je tam obvezno tak za moške kak za ženske. Glede na tou, ka se vsi bojijo terorizma pa vojaških napadov, je pred vsakšo šolo ali pa pred vsakšo trgovino en sodak, šteri ti pregledne taške, če maš s sebov kakšne bombe ali drugoga orožja (fegyver). Židje pa Arabci so šli celou tak daleč, ka začajo

Židje pa Arabci se edino ne štükajo med sebov v tom, štero je najbolje znano izraelsko gesti. Najbole znana je čičerika, štero ponüjajo na vse mougouče načine. Za vse tiste, šteri ne vejte, ka je čičerika, naj napišemo, ka tak vövidi, kak kakšen križanec med grajom pa grajščičom (borsó). Največkrat jo napravijo v obliki ocvr-

Tüdi na mesti, gde je bila hiša Jožefa in Marije, je gnes cerkev.

Pomaranče se dobijo pri nas

Če si leko privoščite falafel tüdi pri vas, ne vejmo. Leko pa tou napravite, če te gda svejta šli v Izrael. Gda te tam, si ne poza-

mejte ta, gda je sušno obdobje, dosta lepše je, gda je vse zeleno. Do tačas pa naj vam povemo, ka se izrelske pomaranče leko dobijo tüdi v Evropi.

Dejan Fujs

Tri(je) krali(ce)

V Slovenski vesi pri Bautini se je nika tašo zgaudio, ka eške vejn v Porabji nikdar nej bilau. Tri teličke je edna krava skotila na sveto nauč. Od tistoga mau nega tašoga dneva, ka bi je lüstvo nej prišlo gledat. »Eden odide, drugi pride,« pravijo **Bautini Feri** pa na velke odprejo štaline dvere.

• *Rejsan so se na sveto nauč skotile?*

»Rejsan. Na sveto nauč večer je začnila kotiti pa na pau dvej je skotila.«

• *Te so tak prišli kak tri' krali, nej?*

»Dja, tak kak tri' krali so, samo ka so one 'dekle'.«

• *Vedli ste, ka trojčki baudejo?*

»Nej smo vedli. Eške tau smo nej vedli, ka dva baudeta, nej pa ka trge. Gda smo dva vöpotegnili, eške te smo nej vedli, ka tretji bau.«

• *Gda ste te vpamet vzeli, ka tretji baudet?*

»Te, gda je tijarc (živinozdravnik) notra v kravo segno pa eške enga maloga vöpotegno.«

• *Te ste se čüdivali?*

»Pa vejš, tü v krajini eške tašo nej bilau. Pa če je bilau, te tau že davnik moglo biti, zatok ka dja tau ne vardjam.«

• *Velko čarvau je mejla kra-va?*

»Nej, spoj nej tak vögledala, ka de tri mejla. Eške dva sam nej mislo. Te smo se pa od čüde kam nej djali, gda je tijarc ednoga za drugim vöbrau. Pa vse tri so teličke.«

• *Vse tri so zdrave?*

»Zdrave so vse tri, hvala baugi. Ena je malo menkša, dapa zato je to zdrava. Lopau cecajo pa krava mlejko to zavolé ma. Nika drugo jim ne davam, samo tau, ka same cecajo.«

• *Tau je zato velka briga, nej?*

»Völka briga, völko delo je tau dje. Dosta se trbej z njimi spravliti. Z ednim je dosta dela, nej pa te s trejmi. Hvala baugi, ka so zdravi pa s kravov to niše nevolé nej bilau.«

• *Ka baudet z njimi?*

»Jaj, tau eške nej vejim. Rad bi je njau to, dapa dosta nama je, zato ka sva z ženov sama dje. Rad bi je zato goraskrmo, ka polaganje mamo zavolé, dapa eške mamo dvej kravet, stere do še za tejm kotile. Te pa že zato dosta baudet, telko ne moremo držati.«

• *Iz vesi kaj odijo gledat »tri krale«?*

»Dja, na red odijo gledat, dapa nej samo iz vesi, liki iz Varaša to. Gnes eške iz Sombotela pridejo je gledat.«

• *Vse tri teličke nagnauk pi-stilite vcujk kravi?*

»Nej, vsikšo posaba. Zato, ka te vjem, steri ka odi. Vekše dobite dva-dva cecka, ka ostane v vsej štirij ceckaj, tisto pa mala dobi.«

... DO MADŽARSKE

Kuratorij Javnega sklada nesklepčen

Na začetku januarja je direktor Javnega sklada za narodne in etnične manjšine v Budimpešti obvestil uredništva manjšinskih časopisov o težavah pri letošnjem finansiranju le-teh.

Računsko sodišče je lani kontroliralo delovanje sklada in ugotovilo, da deluje kuratorij sklada nezakonito, kajti novih članov niso registrirali pri Ustavnem sodišču, zato kuratorij tudi ustanovno listino sklada. Do odprave nezakonitega stanja kuratorij ne bo zasedal, zato je negotov tudi rok objave razpisa za finansiranje manjšinskih časopisov. Zaradi navedenih vzrokov manjšinska uredništva tudi dvanajstine ne bodo dobivala v prvem četrtletju leta 2005, kar pomeni, da bodo v tem obdobju z madžarske strani brez finansiranja.

Programi, prireditve

• 22. januarja je folklorna skupina iz Sakalovec nastopila v Vučji Gomili.

• 22. januarja sta Slovensko kulturno društvo Avgust Pavel in Slovenska samouprava v Szombathelyu priredila slovenski ples z ansamblom Atlanta.

• 29. januarja bo v 18. okrožju Budimpešte slovenski ples, ki ga prirejata budimpeštansko slovensko društvo in tamkajšnja sloveska samouprava.

• 4. februarja bo v Slovenskem kulturnem in informativnem centru v Monostru proslava ob slovenskem kulturnem prazniku za vse porabske osnovno- ter srednješolce. Proslavo organizira Državna slovenska samouprava. Program bo pripravila OŠ Števanovci.

• 7. februarja bodo na Veleposlaništvu R Madžarske v Ljubljani odprli razstavo akademskega slikarja Jožefa Gyččka z naslovom Zaključne podobe.

• Zveza Slovencev na Madžarskem organizira proslavo ob Prešernovem dnevu 13. februarja ob 16. uri. Osrednja točka programa v konferenčni dvorani Slovenskega doma bo predstavitev Porabsko-knjižnoslovensko-madžarskega slovarja Franceka Mukiča.

K. Holec

Pri cvetličarki v Bodoncih

Če se pelamo skaus Goričko po stranski pauti, pride mo do lepe male vesi Bodonci, gde nam že od daleč da znanje reklama, ka je v tau vesi cvetličarna, stero ma cvetličarka **Mojca Pelc**. Njene pušle, okinčene rauže že dobro poznamo v Porabji, vej go pa slovenske organizacije iz Porabja večkrat gora ziščemo s kakšnimi željami. Mojca Pelc je pred lejtami razstavo tū mejla v Slovenskom daumi, gde

Mojca Pelc dostakrat pride na porabske prireditve.

nam je nota pokazala lepe adventne vejnce, božične okraske. Lani v decembru smo go pa zaprosili na Slovensko zvezi, naj navči člano Društva mladih Slovencev rediti božične okraske v Slovenskom daumi. Okraske bi leko vopostavili, tak lejpi so se posrečili. Kak se ji leko narodijo lejpi izdelki, vnoči med spanjom zbrodi vō ali ovak, povej ona sama.

»Ja, se mi tūdi senje pa ka na revijaj vidim, najbola pa ka se mi porodi med delom«

• *Kak ste si odebrali tau lejpo delo? Kak ste nam prajli, ste se najprvim vō navčili za vzgojiteljico in ste delali z malimi mlajšimi v vrtci. Istino, ka so rauže ranč tak ljublene kak mali mlajši, de je pa tau dojn ovakšno delo.*

»Tau je mene že od nikda veselilo. Gda sam končala osnauvno šaulo, mi smo že do-

ma pauvali rauže, gladiole. Meli smo po šestdeset gezerorauž, ka smo jih doma posadili. In te mi je moja teta pravla: „Mojca idi v vrtnarsko šaulo“. Pa sam si mislila, ti boš meni gučala, kama mo ges šla, nej. In kak mladi po svoji glavi, trmasti, sam po svojom pameti zbrala šaulo, jo opravila. Sprohala sam svoj poklic, sedem lejt sam delala v vrtci. Te pa se je porodila ena takšna želja doma, ka bi ges tadale delala v

cvetličarstvu pa z raužami. Malo sam mejla toga v prstaj, ka tūdi kak vzgojiteljica moraš delati vsefale izdelke pa lutke, ročne spretnosti. Te sam se vōnavčila za cvetličarko in 1992. leta sam začela doma na verstvi.«

• *Na začetki vam nej moglo biti vseeno, gda ste sami mogli napraviti povejmo prvi vejnc.*

»Nej, nej je bilau fajn. Meli smo otvoritev cvetličarne. Na drugi den - smrt ne počiva - je ena žena zvala, Mojca, mate cvetličarno, ges bi naraučila pri vas vejnc. Ali pri tom prvom vejnci je bilau žmetno. Pač malo trpljenje pa če je dobro ali nej, se bola še bogiš. Zdjaj pa se več tau nika ne bogimo, ka znamo, ka mamo dosta strank, obiščejo nas vsej strani pa smo srečni, ka pridejo. Mislimo, ka tē dobro delamo, če pridejo lidge.«

• *Mislím, ka v vašoj duši se tū nika žalostnoga, lagvoga mora vrleti, gda vejnce redite za mrtvece, sploj pa če poznate, za koga se redi.*

»Zdjaj smo se že navadili. Gda so lejta pa beteg, tisto te nikak ležej napraviš, gda je pa kakši mladi ali sošolec ali naš vrstnik, te je pa tau težko delati.«

• *Tak vidim, ka pri vas že na mesto vejncov več lidi svejče nese lepau spakivano na pokapanje. Tak se mi vidi, ka je tau bola pametno, vejpa svejče skaus leto leko vožgejo na graubi, rauže v vejnci pa malo časa ostanejo, sploj pa v leti.*

»Ja, tau je zdjaj pred lejti prišlo vō, ka se pakejrajo svejče, aranžmaji pa kakšne raužice se zraven dejejo. Vejnce pa majo bole ožje, celau zdjaj, gda je takši zimski čas, ka rauže propadajo. Ali vseeno, sto čuti, ka mora nesti vejnc, ka s tejm poštenje da, ka je dužen pa nekakoga štima, tisti nesejo vejnce. Mamo pa tūdi tak, ka na mesto vejncov davljajo pejnize na pokopališči za mrliške vevice (ravatalozó) ali pa kakše meše. Tak, ka zdjaj v zadnja lejta je vejncov dosta menje, kak pravite, svejče majo doma, idejo na grob, vužgejo, gda škejo.«

• *Kakšno drugo delo leko mate skaus leta zvojn adventni, božični časov, vekšiš svetkov.*

»Delamo za gostuvanje, rojstne dneve, za god, krstítke, za cerkev šopke pa ikebano, ka je rejsan veselo.«

• *Vas gvušno dosta lústava gora zišče, vejpa od Martinja do Sobote vejndar ranč nejga druge cvetličarne?*

»Ja, tū pri nas sam ges sama, najbližnja cvetličarna je v Soboti. Ges sam za našo občino, osnauvno šaulo, podružnice šaule tūdi cvetličarka. Rauže sadimo, okrasimo. Tau je tū pomauč zame.«

• *Na Goričkom ste med tis-*

Podobe

V Slovenskem kulturnem in informativnem centru je do začetka februarja na ogled razstava grafika Imreja U. Nagyja z naslovom *Podobe*. To so portreti znanih in manj znanih Slovencev, večinoma Porabcev. Med znanimi so Avgust Pavel, nekdanji župniki (Vince Kous, Janoš Kúhar, Štefan Tot), ravnatelj porabskih šol (Andraš Čabai, Karel Gašpar), nekdanji vodja Makoš bande iz Sakalovec Pišta Makoš. Na ostalih podobah pa Porabci, najbolj Gornjeseničani, lahko odkrijejo svoje znance, sosede, sorodnike.

Imre U. Nagy je končal študij na oddelku za grafiko na Visoki šoli za umetnost. Imel je več samostojnih in skupinskih razstav po Madžarski in nekaterih mestih Evrope. Leta 1990 je dobil priznanje Kondor Béla. V Porabju (Gornji Senik, Monošter) živi kakih petnajst let.

timi lidami, steri z veseljom pridete na programe, prireditve k Porabskim Slovincem. Si leko privaušcite za tau čas?

»Kak pravijo, če gli maš delo, ali če te što kama zove, tisto delo moraš vkraj djati, vej počaka za vūtro, če je nej tak nujno. Ti tūdi pripada, ka se malo razveseliš pa ideš med svoje dobre padaše, se malo kaj pogučiš. Tau vsakšomi paša. Si nej samo nutri zaprejt. Tūdi ges vujdem doma malo k sausedi pa kauli.«

• *Depa vašo delo prednost tū ma. Če sami delate, vam nišjte ne more zapovejdati, vas ne more svaditi, razčemeriti. Delo vi sami sebi vtalate nota.*

»Ja, ges si delo nut vtalam, kak mi drugi naraučijo. Samo vseeno, gda pride po tisti izdelek, po ikebano, šopek, venec, si vseeno v straji, če de pravo, zdjaj sam pa tau nej tak sto meti, ka bi načik meo napravljano. Do-

bro, včasik se tau zgodi, ka ne moreš tak napraviti, večinoma so pa lidge zadovolni.«

• *Z najinoga pogučavanja tak poznam, čütim, ka vam domanji, mauž pa mlajši tū pomagajo.*

»Ja, rejsan je tak. Mauž mi tūdi pomaga, zdjaj sam ga že notri speksejrala pa tūdi mamo dostavo na dom, ka vozimo domau. Po navadi vse njega zaposlim. Sina tūdi radiva pomagata, celau menši. Moram tak po noriji povedati, ka vsikdar pravi, ka de on cvetličar, ali delo nede, samo de kasejro, ka rad ma pejnaze. Vekši sin odi v srednjo šaulo pa smo mislili, ka de v toj stroki dale, bi mi leko pomagao, on pa pravi: „Nej, mamica, nega nej petka nej svetka, delati moraš tūdi v noči, kakoli nika se ne pita, tau ge delo nemo.“«

Klara Fodor

Gda smo v lagvom stanji

Tak šegau majo povedati, ka eden človek dosta vse skaz spravi. Če nas kaj lejpoga zado, se veselimo pa tak mislimo, ka je življenje lejpo, pa čakamo eške na kaj lepšega. Samo ka je našo življenje nej cejlak od nas odvisno. Gestejo situacije, gda ranč ne mislimo, ka vse se leko z nami zgodi. Kak šegau majo povedati: gnes si tuj, zranje pa Baug vej, gde se najdeš. Pa je rejsan dosta odvisno od samoga človeka tū, kak dožive lagve situacije. Lūdje smo nej gnake nature. Eden človek ležerj trpi vse slaboga, kakše boleznj ali tragedije, drugi pa v paniko spadne pa te eške bole črno vidi svojo stanje, kak je tau popravom istina.

Pa tau eške ne dojda. Človek je etakšoga ipa nageri na vse, ka se z njim godi. Pa spitave druge, kak je bilau, ka je bilau, gda so oni v podobni situaciji bili. Med tejm si nigdar ne misli na tau, ka nejga dvaujo cejlak gnako stanje. Moramo si zamerkatj, ka je naša nevola, našo slabo stanje samo našo. Pa je od nas tū odvisno, kak leko s te nevole vōpridemo, če je tau mogče.

Zatok sam vzela v roke »pero«, da bi vam napisala situacijo, gda človek v špitalske »škrap-

ce« pride. Te je zatok tū nej vsakša minuta pogibelnost, strašna bolezen. Z drugoga vidika bi rada pokazala, kakše prilike gestejo, s kem se človek leko potrausta, sam sebi mauč da, ka bi premogo bolezen pa slabe dogodke. (Mislite pa vi tū z menov vred, ka je vse tau nej istina za tiste strašne betežnike, ki samo vōre, dneve majo znak na etom svejti. S tejm se tū moramo zmiriti.) V špitalaj tū gestejo smejšni dogodki, leko nas malo v dobro volau spravi-jo, če rejsan samo za par minut. Nej vseedno, sto so tisti, štere vkūp zaprejo v edno sobo. Eden za etakše, drugi pa za takše kūge volo djačka, se tauži. Če sta med njimi samo dva, eden, ki kakšo norijo, hejč tū zna povedati pa drugi, šteri tau rad posluša pa eške kaj vcuj deje - je že malo lepše.

Kak lejpo doživetje je bilau pred božičom, gda so krmedinski katoličanski gospod pa kotrige karitasa z decov nas, betežnike gledat prišli pa so nam sploj bogati dar ponūdili. Ta gesta nas je dugo dni poživela pa nej za dara volo, ka smo ga dobili.

Nisterni »nesrečni« smo božič pa nauvo leto v špitalaj preživeli. Kakoli ka so za našo zdravje volo vse tak delali doktor-

ge, liki bi nej bili svetki, dapa njini obrazi, nistarne lejpe reči so nas sploj veselile. Ranč tak so bile medicinske sestre tū, če so rejsan nej bile najbaukse biti na svetke.

Krispan smo meli pred špitalami doj postavljenoga pa smo ga gledat ojdli od daleca. Naš dar pa samo po tejn leko prejk vzemamo, če kauličkaj ozdravimo pa mo znauvič leko med svojimi. Meni je moja držina prinesla »krispan«. V edno malo vazo so nut položili domanje borove vejke pa so tiste lepo gor okinčali. Gda sam ga gledala, sam doma bila med svojimi.

Etakšoga ipa se človek znauvič pa znauvič navči, ka je vse zaman velko bogastvo, blisk, draždar. Če si nej zdrav, edno je važno, ozdraviti.

Prišla je »paunauč« tō. Tista paunauč, gda človek prejk staupi v edno nauvo leto. Lūdje so si na gnes nauve šege gor vzeli. Nega več telko ospičani klabūkov, papirnati trombet. Lūdje velke pejnaze vōlūčejo na petarde, na rakete, štere vožigaj, gor strejlajo. Gda je se prišla paunauč, Krmedin je v ednom »ognji« goro. Iz špitalskoga okna se cejla panorama vidi. Etak sam nej do rejči prišla, ka

bi kaj prajla tistim, šteri smo gledali tau sveklino, samo so mi skonze tekle. Dobro, ka so je drugi nej vidli.

Baughvala, sam vse preživela, malo so me raznok »razkalali« pa z mene »vōzrezali« hūde stvari. Po velkoj boleznj je vsakši den lepše bilau. Gda sam vse premislila, sam cejlo mojo trpljenje začnila pozabiti pa v edno drugo smer obračati. Tau sam študejrala, ka je kaj bilau takšega, s koga bi malo leko v dobro volau prišli. Pa te sam si zmislila, ka vkūp postavim »Desetero zapauvedj« od toga, kak se leko v špitalaj držimo, če smo nej na smrt betežni. Nej ka bi mislili, ka se norca delam, liki pravica je tau, ka etak leko ležejeje preživemo tiste dni, na štere so nas tam »nut zaprli«. No te pa začnimo:

1. Če v špitala prideš, ne daj gor vse vūpanje, vej je pa tau mesto, gde leko ozdraviš.
2. Gda v sobo staupiš, kama so te zrandelovali, pokloni se pa se nut pokaži, naj vidijo, ka si kulturen.
3. Gda te gor gemlejo, ne guči vse vkūper, poznaj vrastvo, štero si doma nūco po imeni, nej tak, ka redeča kaštula pa sivo vrastvo.
4. V sobi ti začni malo pripovedati, dapa ne loboči vse ta pa

nazaj.

5. Gda doktorge vizitejrajo pa te pitajo, kak si, ne guči vsakši den drugo.

6. Če v sobi eden betežnik ednoga na glas »dūne«, ne smejš tau napamet vzeti.

7. Gda tvoji za teov pridejo, ne delaj tak kak eden velki mantrnik. Bola se ne redi betežen, kak si. Majo oni tak svojo nevolu.

8. Gda prideš do toga, ka nate dajo tisti gvant, gde ti zadnjica samo tak vōsvetji pa nut potisnejo tiste kaulice, sam od sebe goroblisni na je, oživaj, ka te fajm doj pokrijejo, no pa te hajde.

9. Gda te nut potisnejo v tisto sploj svejtko sobo, gde samo tak rogačajo s škaricami pa z naučiji kak na mesariji pa te kaulieg vzmajajo tisti v zelenom gvanti, ne misli, ka so tau kakši ufonge.

10. Gda se prebidiš pa više tebe pa s tebe vse fele cevi vōvisijo, bolezen te pa tak mantra, ka ti švic samo tak doj teče, te se malo pošlataj pa če ugotoviš, ka si tau sam ti, te je vse vreda.

Nikak tak sam vidla z drugoga vidika usodo tisti lidi, ki smo dosta slaboga doživeli. Vūpam se pa, ka sam med tejn nikoga nej zbantūvala.

Irena Barber

Pismo iz Sobote

GOSTÜVANJE

Lejpo je, gda se mata dva mladiva radiva. Eške lepše je, gda se takša lūbezen zveže pred plebanošom v skupni sveti žitek. Tou je rejsan trno lejpo. Moja tašča Regina, trno čedna ženska, kuman čaka, ka jo stoj pozove na kakšno gostiuvanje. Tam pri zdavanji djouče, kak če bi bila na pokapanji, nej pa na veselom zdavanji. Po tistom zangavle, kakše dare dobita mladiva in kelko pejnez je stoj prineso. Od toga vej po tistom gučati do drugoga gostiuvanja.

Nej dugo nazaj je prišla k nam naša sousedica in od Regine najboukša padaškinja Rozina, trno moudra ženska. Regino in nas vse domanje je pozvala na gostiuvanje svoje čerke. Samo smo jo fejšt gledali, vej pa nikošoga glasa nej bilou, ka bi njena čerka mejla kakšoga moškoga.

-Vej ga je pa rejsan nej mejla, - je lagvo sikala Rozina, trno moudra ženska. - Dapa šla je na nikošo veselico, tam jo je eden

zapelavo, brž po tistom pa je kusta ostanila.

Moja tašča Regino, trno čedno žensko, je skur zaodo božji bič. Gda je za silo prišla k sebi, je nej enjala spitavati. Tak smo zvedli, ka se od nje držina z njegov držino sploj ne pozna, ka ranč ne vej, kak si tisti moški krū slūži, kelko je star pa eške dosta drugoga je nej vedla povedati. Dapa gostiuvanje mora biti in tam se obē držini spoznata.

Na, tak smo se odpelali na gostiuvanje, moja tašča Regina, trno čedna ženska, moja žena in ge. Mlajši so ostanili pri moji mami. Tou gostiuvanje bi vi mogli videti! Pred čerkvijo so se spoznali njeni in njegov. Že včasim se je vidlo, ka se edni drugim ne vidijo najbolje. Njegovi, bole bogati, so Rozinino držino doj gledali. Najbole je nous gor zdigavala njegva mama. Svojo bodoču snej je tak grdo gledala. Ja, zdaj je zdavanje rejsan vōvidlo kak kakšo pokapanje. V krčmej se je vse

vkūper malo bole gor segrelo. Tak je vōvidlo, ka de vse čistak normalno. Dapasamo vōvidlo. Tou bi vi mogli videti!

Goslarge so špilali drugo rundo, gda je mladoženec že trettjeji piu na zdravdje. Sejdo je pri svojoj mladoj ženi in prejk stola svojim padašom zdigavo posanco. Gda je tou napravu štritič, ga je žena prijala za rokou, pa njemi prajla, naj skrb ma, ka se ne napidje. Un jo je samo čemerasto pogledno. Po desetoj rundi na zdravdje njemi je znouva prajla, naj pasko ma s pijačo. Zdaj je nej samo čemerasto pogledno, liki njoj je zabruso, naj ga nja na meri, če neške, ka dobi kouli vūj. Ranč so eške nej doj odnesli župo, je že s pajdaši piu petnajsto rundo. Žena njemi je znouva djala rokou na njegovou rokou ranč v tistom ipi, gda jo je s posanco vred zdigavo prouti lampam. Tou bi vi mogli videti!

Mladoženec je nej nika pravo, samo je posanco dau na stou in že ženo počo za vūje, ka je scin-

kalo bole na glas od muzike.

-Ti naše ne boš za vūje mlato, - je gori skoučila sousedica Rozina, trno moudra ženska, in od čerke moža že vdarila direktno nut v naus.

-Una je nej več tvoja, liki je moja, - se je postavo na noge mladoženec in Rozino pošikno pod stolec.

Zdaj je gore skoučo od mladoženke brat in mladoženec je eške gnouk doubo po nousi. Njegva mama je skričala, kak njenoga sina nede niške biu in se z glažom v roki zagnala nad cejlo Rozinino držino. Nej prišla daleč, mladoženka jo je boksnila v črvou, ka se je samo vkūper vsela in nagnouk je več nej vedo, sto se bije s kom, sto je od koga žlata in sto je prouti komi. Vsi tisti, ka smo nej bili z nikim v žlati, smo se pomalek spucali tavō iz krčme pa goslarge tō. V krčmej pa so spejvale pesnice, se trli glaži, po zraki lejlate posance in kakši zoub kcuj tomi.

Moja tašča Regina, trno čedna ženska, je nej prišla k sebi tri dni. Po tistom je bilou eške ūše. K nam je prišla Rozina, trno moudra ženska. Kouli lejve ouke je vōvidla, kak če bi njoj stoj slivo gor namalo, spotretja desna rouka je bila v gipsi gor do rame, pa eške plantala je. Že sam si brodo, ka mi Regina od nevoule na nikoj pride. Dapa brž je vse na mesto stoupilo, gda je Rozina prajla, ka se je čerka že raspatala in ka de držina od indašnjoga mladoženca na biroviiji že vidla svojga vraga. Eške moja tašča Regina, trno čedna ženska, de ji dala gor zglasti, ka je zavolo gostiuvanja tri dni nej mogla spati.

-Tou dun dobro prislūžim, ka sam telko psihični nevol mejla. Vej do že vidli! - je začala pisati, kakše vse nevoule je mejla.

Zdaj kuman čaka na nouvo gostiuvanje pa vūpanje ma, ka do se eške bole bili.

Miki

Mesau s špejkom

Gnauk svejta so lidgē zazrankoma rano v vred stanili pa ešče tak nej gvušno bilau, ka so si leko kúpili krú, zato ka ga nej bilau. Gnesden si tau več ranč ne moremo zmisliť. V sterokoli bauto notrademo, políce so puno krúja. Leko si kúpimo tašoga, kakšoga škemo, maloga, velkoga, črnoga, bejloga,

• *Gda si začno krú pečť?*
 »Na konci prvoga leta smo prakso meli v Šiófoki, tam v ednoj velkoy pekarni sam začno delati kak pek. Telko krúja pa žemle smo tam eden den naprajli, kak tú v Varaši eden keden.»
 • *Kakšno delo ma eden pek zvin tauga, ka testau omejsi pa krú speče?*

dugoga ali okraugloga. Te krúje že vsi dobro poznamo, dapa tiste, steri je pečejo, že nej trno. Leko ka zato, ka oni vnoči delajo, vodné pa spijo? Meni se je posrečilo enga najti, steri je ranč te, gda sam pri njij odo, nej spau. Tau je *Miki Super* ali kak ga v Števanovci zovejo, Dja-uda Miki.

• *Miki, kak si ti pek grato?*
 »Tak sam pek grato, ka sam ranč nej sto pek biti.»

• *Kak leko tau?*

»Tak, ka gda sam dja srejdno šaulo začno, dja sam se za mehanika včijo. Tiste stroje, mašine smo popravljali, štere v pekarni núcajo. Kak smo mi tau šaulo začnili, nej na dugi so nam prajli, naj si nikši drugi poklic vóodeberemo zato, ka tauga več tadala nedo včili. Te sam si tak zmislo, če smo že gnauk v pekarni delati, te ostanem v pekarni, dapa nej kak mehanik, liki kak pek.»

• *Tejva dva poklica sta tak skrak eden drugoma, kak kovač pa sabau (krojač), nej?*

»Tau gvušno, ka je tak, dapa v tistoy šauli drugoga poklica nej bilau, ka bi si ga leko vóodebro.»

»Dosta vse. Material notraznositi, vózmeriti, vkúpzmejšati pa gda se vóspeče, te tau vse dola trbej spisati, kelko tauga kelko tistoga je. Prvin so v pekarni samo krú pa žemle pekli, gnesden pa že dosta vse. Sreča, ka zdaj že dosta fele mašinov mamo, tau je zato velka pomauč.»

• *Gda začnete delo?*

»Večer v sedmoy začnemo pa dočas delamo, ka ne zgotaavimo. Gda mi zazranka v tretjoj, štrtoj zgotaavimo, drugi te pridejo pa do desete vóre te oni delajo.»

• *Te tak vógleđa, ka ti vsigdar vnoči delaš. Nej lagvo tau, ka ti te deš spat, gda drugi stanjívajo?*

»Sprvuga je špajсно bilau, dapa zdaj sam se že vcujvzejo. Zazranka si dolaležem pa malo spim, potistim pa ešče doma leko delam. Zdaj je bola lagvo, zato ka brž kmica grata, dapa v leta je dobro. Etak ešče itak baukše, kak če bi v tri turnuše odo delat. Dočas ka se človek vcujvzema, ka zazranka dela, že mora titi popodne delat.»

• *Kak odiš delat?*

»Z autonom, zato ka meni autobus nikak ne paše. Gda

autobus vó iz Varaša pela, dja te moram v Varaši titi pa ranč tak nauapak. Če je sija paut, te je dobro, samo te je baja, če velki snej spadne ali če je ledeno. V pekarni je nej tak kak v drugi službi. Če velki snej spadne, te nemo delat úšo, zato ka krú mora biti ešče te tú, če včasín žrdjavi vragauvdja dola z neba letijo.»

• *Ti kak pek si doma že peko krú?*

»Aj, doma nej. Mamo peč, dapa meni zavóle dojde tisti krú, ka ga v službi spečem, neskem se ešče doma tú s tejm spravlati.»

• *Kakšno melo núcete, gda krú pečete?*

»Tau je odvisno od krúja. Dapa največkrat tisto, stera številko osemdeset ma.»

• *Kakšna številka je tau?*

»Ta številka tau znamanúva, kak na drauvni je vkúpsemleta. V bauti se tó dveje fele mela da kúpti, ostra pa meka. Če stoj kaj doma peče, nej vseedno, ka stero núca. Tak pravijo, ka je za reteš najbaukše, če ostro pa meko melo vkúpzmejšamo.»

• *Kak dugo se mora pečť dvejkiški krú?*

»Petdeset minutov se mora pečť na 240 °C temperaturi. Dapa dočas v mele krú baude, zato več časa trbej. Pet minut dočas vse kreda dejam, vcujvalaum vkúpznosim. Deset minut trbej mejsiti, pettresti minut dočas ka se testau zdigne, pa deset minut ešče, ka se v peč sklade. Tak ka vsevkúp vóro pa deset minut trbej, dočas se krú speče.»

• *Kelko krúja leko na gnauk vóspeče v pečť?*

»S tauga vekšoga, steri dveje kil vaga, 128 leko nagnauk notra deja, z menšoga ešče več. Vsakši den sedemkrat klademo notra krú v peč. Leko se vózračuna, ka če bi tau vse velki krú bijo, te bi tau sedemkrat staousem dvajsti krúvoj bilau. Dapa nej je telko, liki več, zato ka zvekšoga te menše krúje pečem, steri kilo vagajo.»

• *Zdaj v zimi je zato dobro v pekarni, nej?*

Baloni

Med pomurske značilnosti zadnjih let sodijo tudi balonarski festivali, ki so jih doslej organizirali v Moravskih Toplicah, letos pa prvič v Murski Soboti. Udeležba sicer ni bila tako mednarodna, kot so napovedovali organizatorji: Športno društvo Triglav Predanovci – balonarska sekcija Berta in Zvezda – Diana. Na festival, ki je bil pod imenom Excelsior, kar je nova vrsta slovenskega vina, je prišlo 24 slovenskih balonarjev. Prvi večer so v soboškem parku balone osvetljevali s plameni (slika zgoraj), drugi dan pa vzleteli s travnika v neposredni bližini Söbote in *poleteli* proti Goričkemu, pa tudi v druge smeri.

(Posnetka I. Ružič)

»Zdaj je dobro, zato ka je vanej mrzlo, dapa vleta nej dobro. Te si ne moremo pomagati. Vanej je vrauče, znautra pri peč pa ešče bola. Zaman mamo ventilator, tau dosta ne vela. Zato ka od zvúna tú topel luť notravlače.»

• *Ti si tak grato pek, ka si se sprvuga ranč nej za tau glaso. Kak vidiš zdaj, baukše, ka si pek ali bi bola mehanik bijo?*

»Ne vejm nika nej prajti, zato ka sam drugi poklic nej vósprobo. Telko zato tau zdaj baukše, ka v Varaš odim delat, če bi mehanik bijo, te leko, ka bi v Sömbotel mogo oditi.»

• *Žmetna meštrija je za peka biti?*

»Nej leko, tau je gvušno. Dapa najbola lagvo je tau ka vsigdar vnoči trbej delati.»

• *Maš štiri mlajše, djesta taši, štiri de se za peka včijo?*

»Do tejga mau ešče eden nej daubo volo za tau. Leko ka si menši ešče zbrodijo, dapa ne mislim.»

• *Ti, steri v pekarni delaš, gvušno rad maš krú pa žemle pa vse fele, ka se tam peče?*

»Vraga. Dja bola mesau mam rad. Če bi leko, dja bi mesau s špejkom djo, nej s krújom.»

K. Holec

Mlašeči guči pri Malom potoku

OTROŠKI

Mala ves se zača tam, gde nut v njou priteče Mali potok. Že od negda so se tam špilali mali lidže iz Male vesi. Na, tam so se lejla pa lejta špilali mlajši iz Male vesi. Eške gneseden je tak. Té Mali potok, vse tiste drejve kouli njega, raki in ribe v njem so čüle čuda mlašečoga pogučavanja in ton eške itak poslušajo.

Pečeni krumpič

Mlajši iz Male vesi so trno radi poslušali svoje stariše pa stare stariše, ka vse so delali, gda so uni bili takši mladi. Tou so najraj vlekli na vjuje v dugi zimski večera, že brz v prvi bole topli dnevaj pa so tou sami to škeli narediti ali pa doživeti. Tak je ednoga dneva na red prišo pečeni krumpič. Tou pa zatoga volo, ka je mali Toni poslušjo svojga dejdeka, kak žmano je vedo pripovedjati od vrouči pečeni krumpičaj.

- Tou vi mladi več nika ne večje, - si je sūko gouste sūr-kaste bajūsi pa odišo v svoja mlada lejta, gda njemi je pod nousom eške nika ne poganjalo. - Vsi podje pa kakša dekla se je to najšla med nami, smo pašli krave tam pri potoki. Skur vsikiš večer smo zakūrili ogen. Tak žmani pečeni krumpičor sam nej po tistom več nigdar zo, - se je kuj žmajo, kak če bi ran v tisti minuti vgrizno v pečeni vrouči krumpič. - Dapa ta šega je že davnik ta minoula.

Tak se je edno soboto večer mali Toni spounmo na dejdekovo pripovedjanje. Ranč je takša sobota bila, v steroj so več nej vedli, ka naj delajo. Vkuپر so znosli vejke, Feri je odišo domou po farcajg, mala Rožika pa po krumpiče. Nej njim trbelo dugo, že je pri Malom potoku goro velki ogen.

- Dejdek mi je pravo, ka je krumpič doubo trno žmano skourdjo, - je mali Toni nej vedo, kak si zdaj spečejo večerdjo.

Vejn, je trbej zdaj ličiti na ogen, ka se le-

pou spečejo?

- Gvišno, ka je zdaj trbej na ogen ličiti. Vejn je ne boš v pepeli peko, - se je kak redna kujarca vopostavila Vera.

- Ge si brodim, ka bi bilou boukse pitati kakšoga starejšoga, - je Feri nej biu najbole gvišnen.

- Tou pa dun nemo delati, ka do se norca redli z nas, ka nika ne vejmo, - je biu že trno lačen Boris iz Lublane.

Rejsan, so povedali eden drugomu, nika nemo spitalovali, liki krumpiče ličimo na ogen. Tak so naredli. Ka pa bi bili za najbolje gvišno pečeni, so na ogen zmetali eške cejli kúp kusti zosejkani vejk. Ogen je goro, goro pa li samo goro, mlajši iz Male vesi pa so gledali vanga, kuj pa si brodili, kak zejo friško pečene krumpiče. Tam nin za edno vōro pa eške malo kuj je ogen doj zgoro. Z botami so med voudjedlom iskali krumpiče. Bili so tam nut, dapa nikšni mali so gratali pa vcejlak črni. Čakali so, naj se rasladijo. Po tistom so je v roke vzeli.

- Nika je nej vrejdi, - je prvi škeu vgrizniti v krumpič mali Toni.

- Rejsan, tak so trdi, kak če bi eške spoj nej bili pečeni, - ga je škeu na pou spotrejtj Feri.

- Kak če bi škeu gesti črno kamenje, - je plūvo Djouži.

- Nika je nej vredi, - je tisto črno, ka bi mogo biti krumpič, ličila v vodou mala Rožika.

Tak je nika nej bilou iz njive večerdje. Tak nagnouk so silo meli domou oditi, ka so že trno lačni bili. Prva pa, kak so domou odišli, so se zgučali, ka tou nigdar niške

od starišov pa stari starišov ne zvej. Vej do se pa smedjali iz nji, ne! Dapa stariške so zatok nej nouri. Vej pa so eške poumnili, ka so njim mlajši gučali, kak njim nikše večerdje nej trbej. Eške so poumnili, ka so gučali, kak si uni samo večerdjo naredijo. Tak so je zato dun pitali, kak tou, ka so tak lačni prišli domou, če pa so pri Malom potoku obredli večerdjo. Mlajši so si vsefelse vōzmišlaval, zakoj so tak nebesko lačni, dapa eden nej povedo po istini. Vsiškoga je sram bilou pripizati, ka si ne vejo krumpiče speči.

- Nej mi trbej lažati pa tajiti to nej, - je brz gor prišo dejdek od maloga Tonija. - Vej se ge to nej vedo, kak se krumpiči pečejo, dokeč sam tou nej vido. Vej vam zran poukažem, ka se navčite, kak sam se ge pa eške vsi drugi navčili od naši starcov.

In tak je bilou. Drugi den večer je dejdek Vendi napravo velki ogen, počaka ka je voudjedlje gratalo vcejlak žrdjav in nut zakopo krumpiče. Gda so pečeni bili, si je ednoga zbriso v travi, pa ga na pou potro. Tak žmano ji je zaščigetalo po nousi, ka so eške trno vroče krumpiče brz pogeli.

- Dobri so bili, rejsan dobri. Dapa tak dobri, ka v moji mladi lejta, tak dobri več nega, - si je dejdek zbriso roke v lače pa tak pomalek odišo domou.

Mlajši so ostanili pri Malom potoku. Zgučavali so si, kak do na drugi den pekli krumpiče, na nji pa mazali doma njo mast.

Miki Roš

Družinski izlet

KOTICEK

Moja družina je bila na izletu v Budimpešti. Obiskali smo očetovo mater. Stanovali smo pri babici.

V parlamentu je razstavljena madžarska krona. Jaz sem jo zdaj videla prvič. Obiskali smo tudi Narodni muzej. Tam smo videli zanimivo razstavo o zgodovini Madžarske. Narodni muzej je ena od najbolj znanih zgradb v Budimpešti. Na stopnicah muzeja je najbolj znani madžarski pesnik Šándor Petöfi recitiral svojo pesem Nemzeti dal (Narodna pesem).

Na Donavi je devet mostov. Mi smo se sprehajali na mostu Lánchid. Budimpešta je zanimiva in lepa.

Sofija Hajnal Goda
Gimnazija Monošter

Jeseni smo se odločili, da bomo spoznali Goričko v Sloveniji. Bil je lep nedeljski popoldan, ko smo šli na pot. Mejo smo prestopili na Gornjem Seniku in smo zavili proti Trdkovi, ker smo si hoteli ogledati tromejo. Parkirali smo pod hribom in smo šli peš do tromejnega kamna. Bilo je zanimivo, ko smo stali na meji treh dežel.

Kmalu smo zapustili tromejo in smo obiskali kmečki turizem Smodiš. Tam smo jedli originalne goričke jedi in smo se pogovarjali z domačini. Nato smo se peljali domov.

Sofija Hlirnik
Gimnazija Monošter

Gornjeseniški betlehemeške

20. decembra 2004 smo se zbrali, ka mo po betlehemešti (božični koledniki). Zrankma rano smo šli k Jožefi Vogrinčiči, gde smo se zrazvali. Pomagala nam je Ema Vogrinčič. Bili smo štirje: Bernadett Virovec, Gabriela Labric, Jožef Vogrinčič in Tomaž Balogh. Jožefa oča je napravo trno lepi betlehem, steroza streja je bila iz slame, znautra so bili sveti kejpi, Marija, Jožef, malo dehte in pastirci. Mi smo meli lepe kučme, bekeče in zvoncec.

Gda smo prišli k hiši, smo spejvali lepe svete božične pesmi. V več hišaj so prosili, naj eške nika spejvamo. Želo veselimo bili, ka so nas tak lepo sprejeli. Kje so pa bili betežniki, tisti so pa zvúnreda radi bili, ka smo prišli.

Gornjeseniški betlehemeške vsikšoma lepau zahvalimo dare, ka smo dobili. Želimo vsikšoma veselo in zdravo leto 2005.

Gabriela Labric
7. razred, OS G.Senik

KAUT

Mesarija

Gda se gdekoli pripravljajo na zabadanje (koline), meni vsigdar na pamet pride en kejp s filma Petra Bacsója z naslovom Priča (A tanú). Gvüšno se vi tó spaumnite, če ste ga vidli, ka moški sedijo kaulek staula, vsi trno zamišleni pa lagve vole, gnauk samo eden tak pravi »Dezső mora mrejtí«. Gda sam najprvin vidla film, sam si mislila: Baug moj, koga do pa zdaj bujli!

Te pa se je vidlo, ka moški v zemenici poskrivoma svinjau kolejo. Tau je bilau v petdeseti lejtaj, gda so pavri mogli vse doladati rosa-gi, zatok so pa na črno zabadali.

Zabadanje pri Slovenskom kulturnom in informativnom centri 8. januara je nej bilau na črno, svinja je dunk nej cvilila, gda so go zaklali. Zdaj pa zavolo Europe nej smeja cviliti. V

glavau so go strlili, ka je aumena gratala, pa samo te je leko mesarski naužic naprej prišo. Ovak so pa mesar (Feri Šteimetz z Gorenjoga Senika) pa njegva dva pomočnika (Laci Nemeš iz Sakalauvec, Laci Gyeček iz Varaša) vse tak delali, kak so tau šegau meli po naši vasnicaj. Tau leko vidite na kejpaj tó.

Apatistvánfalva és Csepinsz település civil szervezetének szerveztével meghívjuk Önt és kedves családját
2005. február 6-án

HATÁRON ÁTHALADÓ RÖNKHŰZÁSUKRA.

Program:

09.00	Menyasszonyi kikérés Csepincben
10.30	Sztyegyenfa kivágása
12.00	Rönkhúzás: menet undulás Apatistvánfalvára
15.00	Esketés: rönk árverése Apatistvánfalva főtérén
16.00	Lakodalm a Konkolics kocsmában
20.00	Menyasszonytánc

Civilne organizacije v Stevanovcih in Csepincih vsaj 6. FEBRUARIJA 2005.
vhudno vabno na

PREKOMEJNO BOROVŰ GÖSTÜVÁNIÉ.

Program:

09.00	Nevestino slouj od staršev v Csepincih
10.00	Prošeb smreke (srmatnega drevesa)
12.00	Ödhod govörke v Stevanowce
15.00	Poröšni öbred, prodaja smreke na dražbi
16.00	Svatba v gostilni Konkolic
20.00	Nevestin ples

Az átkelő 24 óráig tart nyitva. Az átkeléshez személys igazolvány szükséges.
Mejní prehod po odprt do 24.00 ure. Za prestop meje sta obvezna osebna izkaznika ali potni list.

Nika za smej

Spovedanje

Že nej mlada Marinka se je pred božičom spovedavat šla. Gospaud ranč ne gledajo, sto je v drugom deli v spovedarnici, samo čujejo po glasi, ka je ženska pa go etak pitajo: »No, ženska, kelkokrat si znaurila svojga moža?«

Marinka pa: »Po mojem gvüšno ka gezerokrat.«

Gospaud pa: »No pa te najoslednjim gda se je tau zgodilo?«

Marinka pa: »Jaj, tome že geste 40 lejt.«

Gospaud pa: »Jaj, ženska, vej pa tau se že nej trbej vöspovedavati, vej je pa tau že trnok davnik bilau.«

Marinka pa zdaj etak: »Davnik, davnik, depa tak strašno fajn je nazaj misliti na tau.«

25 lejt

Škrklavoga Ivana sin Peter je nika strašno lagvoga napravo, etak je pa tak mislo, ka najbaukše, če de ta po svejti üšo. 25 lejt je nej dau od sebe glas, depa po 25 lejt je telegram poslo, ka pride domau. No, na drugi den so ga na pajnaufi domanji čakali. Čakali so ga oča, dva starejšiva brata. Vsi trdje so do

kolen meli sakalo, tak ka ji je kumar spozno. Peter je z veseljem pozdravla pa njim etak pravi: »Dragi moji, ka pa tau znamenüje? Kak pa tau vögledate?«

Stari škrklavi Ivan pa: »Ka tau znamenüje? Zakoj etak vövidimo? Zatok, ka si pred 25 lejtami britvo tü odneso.«

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak drugi četrtek

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukič

Naslov uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1,
p.p. 77,
tel.: 94/380-767
e-mail:

porabje@mail.datanet.hu
ISSN 1218-7062.

Tisk:

SOBOŠKA TISKARNA
SOLIDARNOST D.D.
Arhitekta Novaka 4
9000 Murska Sobota
Slovenija

Časopis izhaja z denarno pomočjo Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Javnega sklada za narodne in etnične manjšine na Madžarskem.

